

Głuszek-Szafraniec, D. (2020). *Publiczni nadawcy w regionach autonomicznych Hiszpanii. Między misją a polityką*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, ss. 373. ISBN 978-83-226-3903-0 (wersja drukowana) ISBN 978-83-226-3904-7 (wersja elektroniczna).

Polityka medialna jest bardzo ważnym elementem polityki każdego państwa. Szczególną rolę odgrywają w niej media publiczne, a wśród nich telewizja. Dyskusje wokół polskiej telewizji publicznej skłaniają do zainteresowania się systemami medialnymi w Europie. Warto w tym kontekście sięgnąć po publikację Dagmary Głuszek-Szafraniec *Publiczni nadawcy w regionach autonomicznych Hiszpanii. Między misją a polityką*, prezentującą strategię działania regionalnych nadawców o statusie mediów publicznych we wspólnotach autonomicznych Hiszpanii. Autorka koncentruje się na badaniach systemowych i systemom medialnym poświęca bardzo dużo uwagi. Podkreśla miejsce i rolę mediów publicznych w hiszpańskim systemie medialnym i jego związki z systemem politycznym.

Regiony hiszpańskie charakteryzuje odmiennosc językowa lub dialektyczna oraz kulturowa, wynikająca z różnych doświadczeń historycznych, politycznych, ekonomicznych, społecznych, co ma wpływ na strukturę systemu hiszpańskiego, ofertę medialną oraz praktyki odbiorców. Do tej pory niewielu badaczy podejmowało tę tematykę w ujęciu kompleksowym. Autorka stawia hipotezę, że władze regionalne i mieszkańcy regionów wpływają na funkcjonowanie nadawców publicznych w zróżnicowany sposób. Interesy pierwszych nie muszą być bowiem zgodne z oczekiwaniami drugich. Cele szczegółowe dotyczą różnicy zadań nadawców autonomicznych, jakości oferty, sposobu zarządzania, regulacji prawnych, zależności od systemu politycznego. Cele wyznaczają metody – w tym wypadku analizę systemową oraz metodę komparatystyczną. Analiza mediów audiowizualnych dotyczyła wszystkich 17 regionów. Dzięki temu można było otrzymać pełny obraz hiszpańskiego systemu nadawczości publicznej, a nie tylko wybranych przykładów.

Monografia jest podzielona na dwie części. Pierwsza z nich – *Media publiczne w systemach mediów* – jak wskazuje tytuł, w całości dotyczy systemów medialnych. Dwa pierwsze rozdziały (*System medialny jako przedmiot badań medioznawczych* i *Polityka medialna – pojęcia i jej wymiary*) określone zostały jako metateoretyczne, choć w rzeczywistości są przeglądem piśmiennictwa dotyczącego systemów medialnych, a nie teoretyczną analizą teorii. Najbardziej szczegółowo, co zrozumiałe, Autorka przedstawia modele D.C. Hallina i P. Manciniego, ale odnosi się też do M. Brüggemanna, S. Engessera, A. Chadwicka i innych. Bazując na literaturze przedmiotu, podkreśla związki między systemami medialnymi i systemami politycznymi, a w rozdziale drugim wyjaśnia pojęcie polityki medialnej i przedstawia działania do niej zaliczane. Słusznie zatem nazywa te rozdziały „wtórną operacjonalizacją pojęć”, które stanowią punkt wyjścia do dalszych analiz własnych. Rozpoczyna je rozdział trzeci – *Hiszpański system mediów*, w którym pojawia się tło historyczne i zmiany instytucjonalno-prawne współczesnej Hiszpanii po transformacji politycznej. Korzystając z dostępnych danych, dotyczących popularności poszczególnych mediów, udziału w rynku, oglądalności, czytelnictwa, słuchalności, Autorka podjęła próbę charakterystyki rynku medialnego w perspektywie czasowej, z podziałem na wspólnoty autonomiczne. Zagadnienia nadawczości publicznej rozwinęła w rozdziale czwartym – *Telewizje autonomiczne w Hiszpanii*. Mógłby być on potraktowany jako kluczowy, gdyby nie zastrzeżenie, że stanowi tylko wprowadzenie do kolejnych, bardziej wyczerpujących, dokładniej ujmujących zagadnienia mediów audiowizualnych w poszczególnych regionach. Zamyka on część pierwszą monografii. Druga ma zupełnie inny charakter, opiera się głównie na materiałach źródłowych w postaci aktów prawnych i oddzielnie traktuje każdą wspólnotę autonomiczną.

Kompozycję pierwszej części książki można by określić jako logicznie uporządkowany, hierarchiczny (od ogółu do szczegółu) układ problemowy. Druga część, zgodnie z jej tytułem – *Uwarunkowania prawno-instytucjonalne i strategie autonomicznych nadawców publicznych w Hiszpanii*, odnosi się przede wszystkim do regulacji prawnych funkcjonowania mediów w poszczególnych regionach. Regiony stały się kryterium porządkującym jej układ. W rozdziale wprowadzającym do tej części D. Głuszek-Szafranec analizuje statut każdej wspólnoty, głównie pod kątem rozwiązań normujących

działalność medialną, podkreślając wagę języka i kultury regionalnej oraz zaangażowanie władz w ich wsparcie.

Prawo do autonomii gwarantuje regionom Konstytucja Hiszpanii, dając także możliwość używania własnego języka jako drugiego (i kolejnego) języka urzędowego. Art. 20. Konstytucji zapewnia wolność słowa oraz m.in. swobodne przekazywanie i otrzymywanie „prawdziwej informacji za pomocą jakiegokolwiek środka rozpowszechniania”. Stanowi on zatem podstawę istnienia wolnych mediów. Autorka przywołuje go w pierwszej części monografii, w podrozdziale *Uwarunkowania prawne działalności mediów w Hiszpanii* (s. 76) oraz na początku drugiej części, w rozdziale *Autonomiczne media publiczne a rozwiązania prawno-instytucjonalne w statutach autonomicznych* (s. 147). Nie odnosi się natomiast do art. 149., w którym w punkcie 1 pojawia się zastrzeżenie, że „do wyłącznej kompetencji państwa” należą m.in. „podstawowe normy dotyczące systemu prasy, radia i telewizji oraz, generalnie, wszystkich środków społecznego komunikowania, bez uszczerbku dla uprawnień do ich rozwinięcia i wykonania przysługujących wspólnotom autonomicznym”. Pominięcie tego zapisu skutkuje tym, że w dalszej części rozważań pojawia się np. twierdzenie: „Mieszkańcy Andaluzji mają więc zagwarantowane podstawowe prawo do informacji niezależnych, prawdziwych i różnorodnych” (s. 149), mogące sugerować, że nie w każdym regionie tak jest, co byłoby oczywistym przekłamaniem, bo prawo to gwarantuje wszystkim mieszkańcom Hiszpanii Konstytucja.

Kolejne cztery rozdziały to autorska charakterystyka strategii medialnych poszczególnych regionów. Ta część książki ma największą wartość poznawczą, ponieważ jest efektem szczegółowej analizy aktów prawnych odnoszących się do sposobów zarządzania mediami, ich oferty i struktury, a także mechanizmów i instytucji kontrolnych. Na ich podstawie wyróżnione zostały cztery modele funkcjonowania mediów we wspólnotach autonomicznych, opisane w kolejnych rozdziałach: *Typ podstawowy – media regionów*, do którego zaliczone są media publiczne w Estremadurze, Kastylii-La Manchy, Wspólnocie Autonomicznej Madrytu, Aragonii i Murcji; *Pomiędzy publiczną misją a prywatnym interesem. Mieszany typ zarządzania nadawcą publicznym*, gdzie znaleźli się nadawcy z Kastylii i Leónu, regionu La Rioja, Nawarry oraz Kantabrii; *Od instrumentalizacji politycznej do mediów tożsamościowych. Typ w fazie tranzycji ku profesjonalizmowi*, w którym

znaleźli się nadawcy publiczni Księstwa Asturii, Balearów, Wysp Kanaryjskich oraz Wspólnoty Autonomicznej Walencji; *Od tożsamości regionalnej w stronę niezależnego profesjonalizmu. Typ zaawansowany*, czyli media publiczne w Andaluzji, Galicji, Kraju Basków i Katalonii.

Analiza porównawcza pozwoliła określić, w których regionach media publiczne wykazują cechy uzależnienia, a w których zmierzają w stronę profesjonalizmu i autonomii. Te spostrzeżenia znalazły się w ostatnim rozdziale – *Podsumowanie i postulaty dalszych badań*. Autorka umiejętnie połączyła w nim teorię z praktyką, zwracając uwagę, że „media regionów autonomicznych w Hiszpanii nie do końca poddają się jednak współczesnym teoriom” (s. 337). Najważniejszym osiągnięciem D. Głuszek-Szafraniec jest dokonanie, według autorskiego klucza, klasyfikacji strategii medialnych, będących efektem działań władz autonomicznych, podejmowanych wobec nadawców publicznych. Z nich wynikają wnioski dotyczące polityk władz, wpływu systemu politycznego na system medialny i mechanizmów uzależniających nadawców publicznych. Godne podkreślenia jest, że wnioski te były formułowane na podstawie analizy wszystkich regionów. Takie badania rzadko prowadzone są indywidualnie, bo wymagają ogromnego zaangażowania.

Problematyka monografii, łącząca systemy polityczne z systemami medialnymi, powinna wzbudzić zainteresowanie zarówno medioznawców, jak i politologów. Może też być inspiracją do dalszych badań. W zakończeniu Autorka sformułowała bowiem postulaty badawcze, wskazując przede wszystkim na skonfrontowanie analizy prawnej i polityk medialnych z praktykami odbiorców. Dla mieszkańców regionów nie jest bowiem najważniejsza sytuacja prawno-normatywna, tylko dostępność do mediów. Warto też, zdaniem Autorki, prześledzić dokładniej powiązania między elitami polityczno-partyjnymi w regionach a kadrą dziennikarską w mediach publicznych i ich wpływ na zawartość mediów. Takie same spostrzeżenia i postulaty można by odnieść do polskich mediów, choć funkcjonują one w innej rzeczywistości polityczno-prawnej.

Jolanta Kępa-Mętrak

<http://orcid.org/0000-0002-8368-5134>

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

DOI: 10.35765/HP.2334